

AYRINTIDERGI

İKİ AYLIK SOSYALİST SİYASET VE KÜLTÜR DERGİSİ • EKİM/KASIM 2017 • SAYI 23

Ayrıntı Yayınları Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No.:3 Cağaloğlu/Fatih/İstanbul
Tel: 0212 512 15 00 • Faks: 0212 512 15 11
ayrintidergi@ayrintiyayinlari.com.tr • www.ayrintiyayinlari.com.tr

Sayı: 23
EKİM / KASIM 2017

Sahibi
Ayrıntı Yayınları Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş. adına
Erol Mut

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
İlbay Kahraman

Yayın Kurulu
Diñçer Demirkent, İlbay Kahraman, Abdurrahman Aydın,
Doğuş Sarpkaya, Mutlu Arslan, Sanem Yardımcı,
Duygu Tanış Zaferoğlu, Yunus Yücel, Bülent Özçelik,
Demet Sayınta

Danışma Kurulu
A. Ömer Türkeş, Burhan Sönmez, Enis Rıza,
L. Doğan Tılıç, Meltem Gürle, Necmi Erdoğan, Selami İnce,
Selçuk Candansayar, Süreyya Karacabey, Şükrü Argın,
Aydın Ördek, Bora Erdağı, Cahide Sarı, Doğu Eroğlu,
Duygu Türk, Kurtul Gülenç, Önder Kulak, Özkan Ağaş,
Şerif Onur Bahçecik, Yavuz Yıldırım, Zeynep Ceren Eren,
Ezgi Pınar

Görsel Tasarım ve Uygulama
Mutlu Arslan

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2
Topkapı/İstanbul Tel.: (0212) 612 31 85- 576 00 66
Sertifika No.: 12156

Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No.:3 Cağaloğlu/İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & ayrintidergi@ayrintiyayinlari.com.tr
www.ayrintidergi.com.tr
facebook.com/ayrintidergi & twitter.com/Ayrinti_Dergi

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ

"Barış! Toprak! Ekmek!.."
 AYRINTI DERGİ YAYIN KURULU
 5

DOSYA: 100. YILINDA EKİM DEVRİMİ

Soruşturma:
 100. Yılında Ekim Devrimi'nin Anlamı
 AYDIN ÇUBUKÇU, CEM EROĞUL, FİKRET BAŞKAYA, IŞIK ERGÜDEN, MASİS KÜRKÇÜGİL
 DİNÇER DEMİRKENT & AYDIN ÖRDEK
 7

Devrimin Yeni Biçimi
 HANS HEINZ HOLZ
 18

Bolşeviklerin Zor(lu) İktidarı
 EREL TELLAL
 29

Mustafa Suphi'nin Rus İç Savaşı'ndaki Rolü
 İSMET KONAK
 40

Anı Yakalayın: Lenin'in Mirası
 SLAVOJ ŽIŽEK
 44

Arendt ve Devrim

DUYGU TÜRK

51

Anti-Stalinist Sanat

Benjamin, Şostakoviç ve Hikâyenin Sonu

SUSAN BUCK-MORSS

57

Sosyalist Tahayyülü Yeniden Alevlendirmek
Ütopyacı Tasavvur ve İşçi Sınıfı Kapasiteleri

LEO PANITCH & SAM GINDIN

68

Ekim Devrimi'nin Hatırlattıkları

BORA ERDAĞI

78

Ekim Devrimi ve Edebiyat

DOĞUŞ SARP KAYA

83

Büyük Ekim Devrimi ve Müzik
İlişkisi Üzerine Dönemsel Bir Okuma

MARCEL MECIAR

89

Devrimin Sineması

Odessa Kaldırımlarında Ayağa Kalkan Sine-Göz

ALPER ŞEN

95

Ekim Devrimi ve Sanat

Ateş Serbest!

SÜREYYA KARACABEY

99

Barış! Toprak! Ekmek!..

Ayrıntı Dergi Yayın Kurulu

Marx, yayımlanan son yazısı olan *Komünist Manifesto'nun Rusça baskısına önsözde* Rus okura şöyle seslenmişti: “Ve şimdi Rusya! 1848-49 Devrimi sırasında yalnızca Avrupalı hükümdarlar değil, Avrupalı burjuvalar da proletaryadan tek kurtuluş imkânını Rus müdahalesinde gördüler. Çar Avrupa’da gericilerin reisi ilan edildi. Bugünse devrim savaşının esiri olarak Gatçina’da bulunuyor ve Rusya Avrupa’daki devrimci eylemin öncü kuvveti durumunda. ... Eğer Rus Devrimi Batı’daki proleter devrimin işaretini verir ve ikisi birbirini tamamlarsa, şimdiki haliyle Rus ortak toprak mülkiyeti komünist bir gelişme yönünde bir başlangıç olabilir.”

Marx’ın müthiş öngörüsü, yirminci yüzyılın dünyasını belirleyecek olan dünya tarihsel olayı işaretlemişti. Bolşeviklerin 25 Ekim gecesi iktidara gelmesi, devrim fikrini, insanın insan üzerinde hakimiyetinin sonlandırılmasıyla kurulacak eşit ve özgür bir dünya idesini somut bir deneyime dönüştürdü. Avrupa’da beklenen olmadı, devrimci Sovyetler dramatik dönüşümlerin zorlu sahnesi oldu; ama yirminci yüzyıl, Ekim Devrimi’nin açtığı yolda bütün dünyada proleterlerin, ezilenlerin davasının ve yürüyüşünün yeni bir başlangıcını imledi. 20. yüzyıl emperyalist savaflara direnerek yeni ve özgür bir ülke kurmak isteyen partizanların, sömürgeleştirilmiş ülkelerini ve halklarını özgürleştirmek isteyen gerillaların, eşit ve özgür bir dünya kurmak isteyen proleterlerin, gençlerin, kadınların, siyahların bugün sadakatten başka bir duygu besleyemeyeceğimiz uzun mücadele yüzyılı oldu. Devrim fikri Avrupa’da değil, dünyanın her yerinde somut bir güce, sömürücülere karşı bir silaha dönüştü, öngörülmez olana dair güçlü arzuyu komünizm fikrini tetikledi.

Ekim Devrimi’nin yüzüncü yılındayız. Ekim Devrimi’nin eseri olan Sovyetler Birliği, bir çeyrek yüzyıl önce tarihsel varlığını sonlandırdı. Kapitalizm hiç olmadığı kadar ölçsüzce, bir avuç kapitalistin çıkarına milyarlarca insanı eziyor, doğayı sürdürülemez biçimde katlediyor ve insanlığın geleceğini her geçen dakika yok ediyor. Sınıf, ırk, cinsiyet üzerine kurulan eşitsizlikler üzerine kurulu alçak bir sömürü düzeni, bu düzenin bekkiliğini yapan siyasal yapılarla sürdürülüyor. 1914’te savaşa sürülen proleterlerin ve köylülerin torunları bugün bilmediği coğrafyalarda savaşıyor, ölüyor, öldürüyor. 1915’te gerçekleştir-

şen soykırım, aynı coğrafyalarda kendini yeniden üretiyor. Dini insan öldürmenin estetik bir aracına dönüştüren modern öldürme makineleri insanlığın binlerce yıllık değerlerini ve yaratılarını yok ediyor. Bütün bunlar, bir avuç kapitalistin servetini ve ayrıcalıklarını korumak ve sürdürmek için devletlerin siyasal ve ideolojik kurumlarına destekleniyor. Ve insan, kendi geleceğini yaratma inancıyla; Ekim Devrimi'nin bizzat yarattığı sadakatle direniyor. Dünyanın her yerinde isyanlar, eşitlik arzusu saklanamaz biçimde ortaya çıkıyor. Patlamalarla, toplaşmalarla, gülüşmeler ve dayanışmayla. Ekim Devrimi'nin yüzüncü yılında insanın geleceğini kurma fikrine duyduğu sadakat, dünya tarihinde eşine az rastlanır ölçüde kullanılan zora karşı var kalıyor ve var kalacak.

Ekim Devrimi'nin yüzüncü yılında çıkardığımız bu özel sayının editörlüğünü Yunus Yücel ve Dinçer Demirkent yaptı. Editörlerimiz, olabildiğince farklı perspektif ve alanda yazıya yer vermeye çalıştı. Ütopya'dan sanata, politikaya; tarihe ve geleceğe... Diğer sayılarımızda olduğu gibi bu sayımızda da Türkçeye kazandırılmasını istediğimiz düşüncelere belli bir ağırlık verildi.

Dosyamız, Ekim Devrimi'ne ilişkin bir soruşturmayla başlıyor. Türkiye'de siyasal pozisyonları bakımından çok farklı yerlerde konumlanmalar da düşüncelerini devrim fikrinden hiç ayırılmamış beş isme, Aydın Çubukçu, Cem Eroğul, Fikret Başkaya, Işık Ergüden ve Masis Kürkçügil'e devrimin tarihsel anlamı ve bugün ifade ettiklerine ilişkin fikirlerini paylaştıkları için ne kadar teşekkür etsek az.

Hans Heinz Holz'un Devrimin 90. yılı için yazdığı "Devrimin Yeni Biçimi" adlı makaleyi Bülent Özçelik çevirdi. Holz, Lenin'in belki de proletarya açısından sinizme kayılmaya en meyal anda, sosyal demokrat partilerin burjuvaziyle uzlaştığı dönemde, devrimci eylemini temellendirmek için geliştirdiği yoğun çabayı bizzat devrimci süreç ile ilişkili olarak anlatıyor. Çokluğun içinde bulunduğu sinizme karşı bizzat Lenin'in cevabını ortaya koyuyor.

Erel Tellal, Ekim Devrimi'nin tarihine ilişkin detayları, özenli bir çalışmayla yazdı. Devrim sırasında farklı partilerin siyasal pozisyonlarını kaymalarını ve yer değiştirmelerini; Bolşeviklerin karşısında konumlarını ele alan makale 1917 devriminin zorluğu ve zorunluğu meselesi üzerine yeniden düşünmemize zemin sağlıyor.

İsmet Konak, Türkiye sosyalist hareketi içindeki en önemli tarihsel figürlerden birinin Mustafa Suphi'nin Ekim Devrimi sırasındaki faaliyetlerini ele alıyor. Slovaç Žižek'in her zamanki polemiksel ve çekici üslubuyla yazdığı "Lenin'in Mirası" başlıklı yazıyı Onur Yıldız çevirdi. Ko-

münist iddianın, kapitalist vadin gerçekleşmediği anda güçlü bir biçimde önümüzde olduğunu ortaya koyan bu yazıda Lenin'in mirası özgün bir bağlama oturtuluyor.

Duygu Türk, siyaset felsefesinde devrim sorununun yerini ve güncelliğini *Devrim Üzerine* eserinin müellifi Hannah Arendt ile diyaloga girerek tartışıyor: "Sorunları ve Katkıları"yla. Abdurrahman Aydın'ın çevirdiği Susan Buck-Morss'un "Anti Stalinist Sanat" başlıklı metni bizzat çevirmenini çarpan cümle ile tanıtmak gerek: "Benjamin'in kendisi de bir ölçüt olarak, sunduğu kavramların, 'faşizmin amaçları açısından bütünüyle kullanılamaz nitelikte' olduklarını belirtmiyor muydu? İçimizden biri, kendi çalışmalarının, sınıf sömürsünün ayan beyan ortada olduğu fakat bunu tanımlaması gereken dilin yığıntılar içerisinde kaldığı yeni dünya düzeninin amaçları bakımından bütünüyle kullanılamaz nitelikte olduğunu söyleyebilir mi?"

Ali İpek ve Onur Acaroğlu tarafından çevrilen Leo Panitch ve Sam Gindin, "Sosyalist Tahayyülü Yeniden Alevlendirmek" başlıklı yazılarında işçi sınıfının kapasitesi ve ütopya ilişkisi bağlamında mevcut hareketin eleştirisini ve kapasiteyi artıracak bir programı ortaya koyuyorlar. Bora Erdağı, deneyim, tarih, teori ve pratik bağlamında Ekim Devrimi'nden bize kalanı anlatıyor: "İçine düşüğümüz rüya âlemi ve felaketten, devrimci hayallerin yarattığı deneysel yaşam arayışlarından geçmeden düşüncemiz nasıl bir kendilik yolu bulacaktır. İşte tam da bu yüzden 100. yılında Ekim Devrimi halen anlaşılmayı beklemektedir."

Doğuş Sarpkaya, Rus edebiyatının altın çağından başlayarak, devrim öncesi ve devrim sırasındaki büyük sanatsal devrim sürecini, sürecin 1934'te sosyalist gerçekliğin resmileştirilmesi ile sona ermesinin hikayesini aktarıyor. Zeynep Baykal'ın çevirdiği, Marcel Mečiar'nin metni Rus müzik evreninin evrimi içinde Ekim Devrimi'ni ve özellikle de Şostakoviç'in eseri ve biyografisi üzerinden Sovyetler Birliği'nin müzik evrenini ortaya koyuyor.

Alper Şen, Ekim Devrimi'nin yarattığı iki devrimci olayı-eseri, "Odessa Kaldırımları" sahnesinin sinematografik açıdan devrimci niteliğini ve sine-göz manifestosunun sinema içindeki anlamını analiz ediyor. Dosyanın son yazısında ise Süreyya Karacabey, Devrim sonrasında farklı sanat dallarında kendini gösteren arayışların ülkenin politik hedefleriyle bütünleşmesi sürecini ele alıyor.

O güzel şarkının sözlerini tekrarlayarak, "ne geçmiş tükendi, ne yarınlar..."

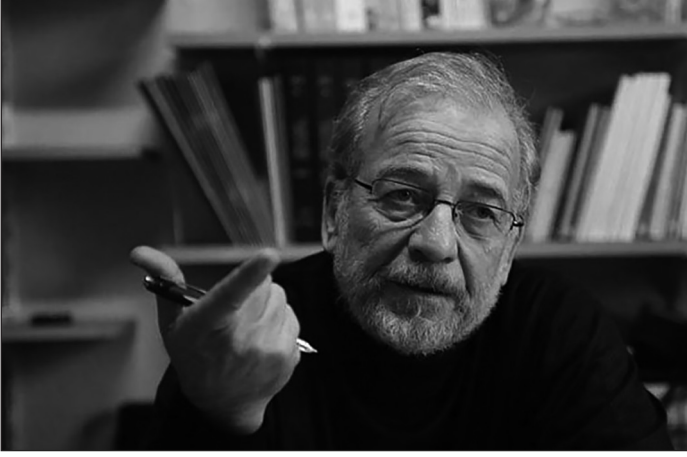
İyi okumalar... •

Soruşturma: 100. Yılında Ekim Devrimi'nin Anlamı

Dinçer DEMİRKENT & Aydın ÖRDEK

Bir fenomen, yaratıcısı, eyleyeni, kurucusu ol(a)madığımız ölçüde çoğu kez hepten anlaşılmaz kalacak biçimde muammadır bizler için. Ne kadar görünür kılmaya çalışırsak çalışalım iradelerimizin eseri olmadıkları, başımıza geldikleri sürece herkesi etkileyen, herkesin gözünün önünde cereyan eden olaylar özellikle muamma haline gelirler. Bu yüzden bu tür olaylar kullanışlı birer politik araca da dönüşürler. Her politik aktörün, çıkarı doğrultusunda ve gücü nispetinde verdiği anlam muammayı bir bakımdan çözer ancak başka bakımlardan içinden çıkılmaz hale getirir. Böylelikle söz konusu olaylar, fenomenler kuşatıcılıkları ölçüsünde yeniden yeniden anlamlandırılmayı talep ederler.

Bugün artık büyük bir uzlaşıyla Ekim Devrimi olarak adlandırılan olay XX. yüzyılın dünya-tarihsel gelişmelerinden biridir. Siyasi, iktisadi, kültürel belirleyiciliğiyle insanlık tarihinin kırılma noktalarından biri halini almış olması inkâr götürmezdir. Büyük insanlık için kazandığı önem, kuşatıcılığı, sebepleriyle olduğu kadar, akıbeti ve etkileriyle de bir muammaya dönüşmesine yol açmıştır. Ekim Devrimi'nin en doğrudan sonucu olan Sovyetler Birliği'nin iki büyük savaş sonrasında dünya düzeninin yeniden biçimlendirilmesindeki kuşatıcı rolü ve dünya düzeninin Sovyetler'in dağılmasıyla başlayan henüz sonlanmamış yeniden biçimlenmesi, 100. yılında Ekim Devrimi muammasının çözülmesi talebini bilhassa şiddetlendirmektedir. Bu bağlamda takip eden iki soruyla çerçevedeğimiz Ekim Devrimi'nin anlamına ilişkin soruşturmamıza katkı sunan Aydın Çubukçu, Cem Eroğul, Fikret Başkaya, Işık Ergüden ve Masis Kürkçügil'e teşekkürü borç biliriz.

Aydın
ÇUBUKÇU

100 YIL ÖNCE RUSYA'DA NE OLDU YA DA EKİM DEVRİMİ'NİN İNSANLIK TARİHİ İÇİNDEKİ YERİ NEDİR?

AYDIN ÇUBUKÇU

100 yıl önce, Rusya'da bir şey olmadı; dünyada bir şeyler oldu! Olup bitenlerden en çok pay Rusya'ya düştü. Dünya, Ekim Devrimi'nin öncesi ve hemen sonrasında, her anında ve her noktasında, insanlık tarihinin, felsefe diliyle söyleyecek olursak, tam anlamıyla, evrensel bir hal aldığı bir dönemdedi. "Yeni ve özgür bir dünya"nın uzak geleceğe ait bir özlem değil, sökülüp alınması gündeme gelmiş bir gerçeklik olduğu duygusunun hâkim olduğu bir sıçrama zamanıydı bu... Milyonlarca insanın hayatını alıp götüreren savaş da bu değişim fırtınasına dâhildi. Tarihin o anda ağırlık merkezi durumunda olan tüm Avrupa'ya- Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun tümü, İskandinavya'ya-, Rusya ve Osmanlı İmparatorluğu'na, Hindistan'a, İran'a, Afganistan'a, Meksika'ya baktığımızda savaşların, isyanların, devrimlerin birbiriyle yarıştığı ve içlerinden bazılarının ya da en azından birinin kurtuluş yolunu bulacağından kimsenin kuşku duymadığı bir altüst oluş manzarasıdır. Yalnızca maddesiyle değil, düşüncesiyle de "artık zamanı geldi" dedirten bu dünyanın sloganı devrimdi. Rusya, örgütlü işçi sınıfı ve özellikle de benzersiz devrimci önderiyle tarihin sunduğu bu fırsatı değerlendirdi. Aynı anda, Almanya başta olmak üzere, bütün orta Avrupa işçi sınıfı ve emekçileri, bu çok verimli kargaşadan pay almak için birbiriyle yarışmasına devrim peşindeydi. Devrim Rusya'nın oldu. Diğerleri ellerine geçirdiklerini de kaptırdılar. Emperyalizm, en zayıf halkasından kırılmıştı. Hep-

si bu. Lenin, tevazuundan, "vurmasını bilen biri vardı" demedi. O olmasaydı, Rusya'da da diğerleri gibi proleter devrim elden kaçabilir, Rusya da diğerleri gibi, yıkılmış bir monarşi ve üstüne kondurulmuş parlamenter "demokrasi" ile yetinebilirdi. 1789 Büyük Fransız Devrimi'nin yarım kalmışlığıyla hep derinden özlemleri ve efkârlı proleterleri ve özgürlüğe aç halkları, defalarca deneyip hep kapısından döndükleri bu büyük kazancı cansiperane savundular. Rusya işçi sınıfının başarısını kendi zaferlerinin müjdecisi saydılar ve tekrar tekrar surlara saldırdılar. Emperyalizmin baskı ve sömürsü altındaki "ezilen halklar" için de bir umut ışığıydı Sovyet Devrimi. Kapitalizm can çekişiyordu ve proleter devrimleri çağı açılmış gibi görünüyordu. Büyük ustanın önceden haber verdiği Dünya Devrimi, uzansan yakalayabileceğin bir mesafeye kadar yaklaşmıştı. Özellikle Alman Devrimi'nin yenilgiye uğraması, Dünya Devrimi beklentilerinin en azından "şimdilik" olmayacağına dair kötü bir haber oldu. Öyleyse, yapılabilecek tek şey, gezegenin ele geçirilmiş bu bölümünde "tek ülkede sosyalizm" için çalışmaktır.

İnsanlık, ayakları üzerinde dikildiği andan itibaren, barınmak, beslenmek ve soyunu sürdürmek için ellerini kullanmayı öğrenmişti. Çıplak elle yeni ve kendisinin kıldığı bir dünya yaratmaya koyulmuştu. Yine aynıını yapacaktı. Çıplak elle, yokluk içinden bolluk, hiçlik içinden varlık yaratmaya çalışacaktı. Yalnız bu kez, yalnızca doğadan koparıp aldığı aletlerle değil, binlerce yıl içinde kafasında oluşturduğu iki de kavramla işe koyuldu: Özgürlük ve eşitlik! Ekim Devrimi'nin "insanlık tarihi" içindeki yeri, bu iki kavramı oluşturmak için çektiği bedensel ve zihinsel zahmetin nihayet, bugün değilse bir gün mutlaka, karşılığını alabileceğine dair bir kanıt sunmuş olmalıdır. Daha ne olsun?

EKİM DEVRİMİ'NİN 21. YÜZYIL İÇİN ANLAMI NEDİR?

21. yüzyılın dünyası, elbette önceki yüzyılın ilk çeyreğinin, her sabah "bugün devrim" diye gözlerini açan dünyası değil. Emperyalist kapitalizm, sınıflı toplumlar tarihinin en bilinçli, en örgütlü sömürü biçimi olarak geçen yüzyıldan daha vahşi, daha saldırgan ve ne yazık ki daha korkusuz saldırıyor. Komünizm kâbusları görmüyor ve o "heyula" tepesinde

dolaşırken verdiği toplumsal ödünleri koparak geri alıyor. Sağlık, eğitim, konut gibi temel ihtiyaçların karşılanmasına ayırdığı her kuruşu misliyle geri alıyor; sermayeyi hızla döndürmek için, en kârlı, ama en pis aracı, savaşı kullanıyor. On milyonlarca insan yurtsuz, işsiz, aç ve umutsuz çırpınıyor.

Ekim Devrimi, eşitlik ve özgürlük için olduğu kadar, tokluk için de bir umuttu. Şunu bir düşünelim: O zamanlar, mesela, “temiz su hakkı” diye bir kavram yoktu. Zincirleme, sudan başlayıp ilerleyelim. Nelerden yoksun kaldığımızın listesi, başka bir deyişle, nelere ihtiyacımız olduğunun en kısa listesi, geçen yüzyılın başlarında yapılabilecek en abartılı listelerin hepsini küçücük pusulalar derekesine düşürür. Ama, yine hepsi o iki kavramın kapsamına girer: Özgürlük ve eşitlik. Şimdi, yalnızca emperyalist savaş ve sömürü politikalarının boğucu karanlığına değil, aynı zamanda dünyanın her yerinde bir parlayıp bir sönen direnişlerin, ayaklanmaların ışıltısına da bakalım. Eşzamanlı ve ortak hedefli olmasa bile, zaman ve mekân içinde yayılmış bu çığlıkların derinlerinden gelen şu sesi duymak mümkün: “Ekim, geçmiş değil, gelecektir!”

100 YIL ÖNCE RUSYA’DA NE OLDU YA DA EKİM DEVRİMİ’NİN İNSANLIK TARİHİ İÇİNDEKİ YERİ NEDİR?

CEM EROĞUL

Dünya tarihi açısından bakıldığında Ekim Devrimi, 1789 Fransız Devrimi ile başlayan büyük devrimler dalgasının ikinci halkası, 1848’de başlayan işçi devrimleri sürecinin doruğudur. Burjuvazi, ancak insanlık adına hareket etmekle kendi çıkarını gerçekleştirebilirdi. İşçi sınıfının insanlığın çıkarını gerçekleştirmesi için, kendi adına hareket etmesi yeterdi. Ne var ki, bunun olabilmesi, işçi devriminin çağın en ileri işçi sınıflarının öncülüğünde yapılmasına bağlıydı. Bunun olamaması, tarihin en insanca kalkışması olan 1917 Ekim Devrimi’nin acı sonunu belirledi.

İnsanı insan yapan temel özellik, kendi yaşamını kendi bilinciyle düzenleyebilen tek canlı olmasıdır. Ekim Devrimi’nin en “insanca” girişim olmasının gerekçesi budur. Tarihte ilk kez insanlık, bilinçli bir biçimde, kendi kaderini kendi ellerine almaya kalkışmıştır. Bu

bakımdan, 25 Ekim 1917, insanlık tarihinin en onurlu günüdür.

Cem
EROĞUL

Bolşevikler, Ekim Devrimi’ni, Avrupa devrimini ateşleyecek bir kıvılcım olarak görmüşler, devrimi, sosyalizme hazır olmadığını bildikleri bir toplumda, sürecin ilk adımı olarak başlatmışlardı. O sırada 125 milyon dolayında olan nüfusun 15 milyonu genel olarak işçi sayılabilecek durumdayken, fabrikalarda yoğunlaşan dar anlamda işçi sınıfı ise ancak 3 milyon kadardı. Üstelik, devrimden hemen sonra, koşullar tek sözcükle “korkunç” hale geldi. Devrimin yaşaması barışın gerçekleşmesine bağlıydı. Ne var ki Almanya, barışı çok pahalıya sattı. Brest-Litovsk Anlaşması’nda, Rusya, 2,5 milyon km²’den fazla toprak, 55 milyon nüfus, kömür, petrol ve demir rezervlerinin çoğunu, sanayisinin önemli bir bölümünü kaybetti. Başta Japonlar, Amerikalılar, İngilizler, Fransızlar olmak üzere birçok yabancı devlet, devrimle savaşmak üzere askeri birlikler göndermenin yanı sıra, devrimi ezme amacıyla Beyaz ordular kuran çarçı amiral ve generallere ellerinden gelen desteği sağladılar. Dünya savaşında zaten 2.5 milyon insan ölmüştü. İç savaş, buna 2 milyon ölü kattı. Bu arada 2 milyon insan da, tifüs salgınından öldü. 1921’de iç savaş devrim hükümetinin zaferiyle sonuçlanmıştı ama, savaş koşulları ve o yıl yaşanan aşırı kuraklık, 5 milyondan çok insanın açlıktan ölmesine yol açtı. Bunlar yetmiyormuş gibi, savaşta kentleri besleyebilmek için köylünün ürününe el koymaktan başka çare olmadığı için, işçi-köylü ittifakı sarsıldı. Köylü isyanları başladığı gibi, devrimin gözbebeği olan Kronstadt denizcileri, devrim hükümetine karşı ayaklandı. Bunun yanı sıra, devrim hükümeti, en güvendiği sınıf tabanı-

nı bile yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kaldı. En bilinçli işçi katmanı iç savaşta yok oldu. Kentler boşaldı. Moskova nüfusunun yarısına yakınına, Petrograd ise yarısından çoğunu kaybetti. 3 milyonluk fabrika işçisi sayısı 1,5 milyona indi. Bu arada, en büyük umut olan Avrupa işçi devrimi de gerçekleşmedi.

İç savaş sonundaki umutsuz durum, Lenin'i geri adım atmaya zorladı. Mart 1921'de toplanan Komünist Partisi'nin onuncu kongresinde, "Yeni İktisat Politikası" (NEP) adı altında, kapitalizme bir kısmi dönüş başlatma kararı alındı. Aynı kongrede, ekonomi yönetiminin işçi sendikalarına bırakılmasını isteyen ve parti diktatörlüğü yerine işçi sınıfının demokratik diktatörlüğünün kurulmasını savunan İşçi Muhalefeti'nin, parti üyeliğiyle bağdaşmadığına karar verildi.

Ne genel olarak Marksistler, ne de Lenin'in kendisi, tek parti yönetimini hiçbir zaman savunmuş değildi. Ancak, Mart 1918'de Komünist adını alan Bolşevikler, devrimi yaşatabilmek için her türlü muhalefeti ezmekten başka bir yol bulamadılar. Ülkede katı bir diktatörlük kurmakla kalmayıp diktatörce yönetimi parti içine bile taşıdılar. Mart 1919'da toplanan sekizinci kongrede, "eksiksiz bir askeri disiplin" gerçekleştirme gerekçesiyle, iki toplantı arasında Merkez Komitesi'nin yetkilerini kullanmak üzere, Politbüro, Orgbüro ve Sekreterlik gibi, aynı az sayıdaki yöneticinin görev aldığı kurullar oluşturdular. Zaten bütünüyle partinin eline geçmiş olan askeri ve sivil yönetim, bu dar kadrolarca kullanılmaya başlandı. Mart 1921'deki onuncu kongrede ise, her türlü örgütlü parti içi muhalefet yasaklandı.

Bu parti-devletin kaçınılmaz biçimde bürokratikleşmesini engelleyebilecek tek insan Lenin'di. Ne var ki, Mayıs 1922'de Lenin'e inme indi. Hastalığı sırasında gidişi geri çevirmek için olağanüstü bir çaba göstermesine karşılık başarılı olamadı ve Ocak 1924'te öldü. Sonrasını ise Stalin'in kurnazlığı belirledi. Öteki Komünist önderler, Stalin'in işi nerelere vardırabileceğini asla tahmin etmediler. Stalin, başlangıçta görece önemsiz bir organ olan sekreterliği kullanarak, parti içinde rakipsiz kalmayı başardığı gibi, 1936-38 arasında düzenlediği düzmece Moskova yargılamaları sonucunda, "başından beri yabancı ajanı olmak, SSCB'yi parçalamak için emperyalistlerle iş-

birliği yapmak, Lenin'i öldürtmeyi istemek" gibi suçlamalarla, Lenin zamanından kalan bütün Bolşevik önderleri kurşuna dizdirtti. 1940'ta da, Meksika'ya sığınmış olan Troçki'yi öldürttü. Böylece insanlığın en büyük umudu olarak başlamış olan devrim, bir canavar-devlet doğurarak batağa saplandı.

EKİM DEVRİMİ'NİN 21. YÜZYIL İÇİN ANLAMI NEDİR?

Ekim Devrimi'nin miras bıraktığı devletin bugüne en büyük etkisi, geçen yüzyılın sonuna doğru, 1991'de yıkılmasıyla gerçekleşti. Gerçi yıkıldığında, Sovyetler Birliği, artık bir işçi devleti değildi. Ama, yeniden işçi devleti haline gelme gizilgücünü taşıyordu. Batı'dakiler dahil, dünyadaki yüz milyonlarca emekçinin ancak düşünde görebileceği bir sosyal devlettir. Son genel sekreter Mihail Gorbaçov'un 1985'te iktidara gelmesiyle, bu umut bütünüyle ortadan kalktı. SSCB'nin yıkılması, emperyalizmi rakipsiz bıraktı. Başboş kalan emperyalizm dizginlenemez duruma geldi. Afganistan, Irak, Suriye, Libya'da olduğu gibi, SSCB varken asla düşünülemeyecek bir dizi savaş çıkarıldı. Rakipsiz bırakılmış Amerikan emperyalizmi, dünyayı her an yaşanmaz hale getirebilecek bir militarizmin gözü dönmüş bayraktarı haline geldi.

Ekim Devrimi'nin bize verdiği en büyük iki ders, işçi devriminin tek ülkeyle sınırlı kalamayacağı ve devletin sönmümlenmesinden ayrı düşünülemeyeceğidir.

Kapitalizmin gününü doldurduğu, yalnızca bunu görmek istemeyenlerin göremediği bir gerçektir. Komünist Manifesto'nun temel öngörüsü gerçekleşmiş, ortaya inanılmaz bir eşitsizlik çıkmıştır. Bugün beş kişinin serveti dünya nüfusunun yarısının servetine eşittir. Böyle bir saçmalığın devamı olanaksızdır. Bilim ve teknolojinin bugün eriştiği baş döndürücü düzeyde, üretim araçlarının işçinin emek gücünü sömürerek geliştirmeye çalışmak, tam bir savurganlık, açgözlü bir gericiliktir. Üretim araçlarının dünya toplumuna mal edildiği bir düzende, ayrıksız herkesin temel gereksinimlerinin bedelsiz olarak karşılanmasını sağlayacak bir üretim ve bölüşüm düzenini kurmak artık mümkün hale gelmiştir.

Zamanımızda devlet de gereksizleşmiştir. İnternet, siyaset ve yönetimle ilgili bütün

kararların, araya herhangi bir sözde temsilci sokmadan, doğrudan doğruya ilgililerce alınmasının yolunu açmıştır. Merkezi yönetimleri sürdürmenin bir gerekçesi kalmamıştır. Hangi hizmetin hangi düzeyde görülmesi gerekiyorsa, bunu o hizmete özgü ayrı bir yapılanmayla gerçekleştirmek hem mümkündür, hem de bundan böyle bürokratik zorbalıkların ortaya çıkmasını engelleyecek tek yoldur. Örneğin genel silahsızlanma için bir dünya devleti kurmaya hiç gerek yoktur. Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu gibi bir kurum, bu işi çok güzel görür. Türlü iletişim, ulaşım, güvenlik vb. hizmetleri için uygulanacak örnekçe hep aynıdır: Kararları doğrudan doğruya ilgili tabana sormak, her hizmet için tabanın oyuyla ayrı yapılar ve bu yapıları denetleyecek kurullar oluşturmak, gerektiğinde, bunları seçenlerin oyuyla bu yapı ve kurulların üyelerini değiştirmek. Yargı hizmeti de aynı şekilde görülmelidir: Yargıçlar, seçilecek bir kurulun önereceği adaylar arasından, belli bir süre hizmet vermek üzere, yine seçmenlerce seçilmeli ve gerektiğinde görevden alınabilmelidir.

İnsan olmak demek, kendi yaşamını kendisi düzenlemek demektir. 21. yüzyıl sosyalizminin tek anlamı budur. Şu anda yeryüzünde yaşayan 7,5 milyar insanın yazgısı birbirine tümüyle bağlıdır. İnsan yaşamını bir çırpıda bitirebilecek güçte silahların hazırda beklediği, kapitalizmin kâr hırsının yaşamı doğrudan doğruya tehdit eder hale geldiği bir dünyada, hiç kimse başkalarının da kaderinde söz sahibi olmadan kendi kaderini belirleyemez. Dolayısıyla günümüzün sosyalizmi ancak dünya çapında kurulabilir. Bu da vekâletle olmaz. Ancak herkesin işe katılmasıyla olur. Devletle de olmaz, tek gerçek demokrasi olan doğrudan demokrasiyle olur ancak.

Bu yeni düzenin maddi koşulları oluşmuş durumdadır. Bunu kimin nasıl yapacağı ise, ancak uygulamada yanıtlanabilecek bir sorudur. Lenin'in ta 1906'da yazdığı "Gerilla Savaşı" makalesinde dediği gibi, "durum değişince, dönemin eylemcilerince bilinmeyen yeni mücadele biçimleri kaçınılmaz olarak ortaya çıkar. ... Marksizm, kitlelerin pratiğinden öğrenir..." Gereken şey, "somut durumun somut tahlilini" yaparak hemen işe girişmektir. Bunun öznesi de bellidir. "Biz yüzde doksan dokuzuz" diye haykıran kitleler, artık kuramsal olarak da doğru bir şey söylemektedirler:

Fikret
BAŞKAYA

Devleti de sınıfları da en kısa sürede ortadan kaldırması kaçınılmaz olan kitlesel bir devrimde, öncülük sorunu da geride kalmış demektir. İnsanca yaşamak isteyen herkes bu devrimin öznesidir.

100 YIL ÖNCE RUSYA'DA NE OLDU YA DA EKİM DEVRİMİ'NİN İNSANLIK TARİHİ İÇİNDEKİ YERİ NEDİR?

FİKRET BAŞKAYA

100 yıl önce Rusya'da kelimenin gerçek anlamında bir devrim oldu. Devrimleri halk yapar, ne zaman patlayacağı bilinemez, öngörülemez. Aksi halde devrimler olmazdı. Ekseri sanıldığı gibi aksine, devrimi örgüt, örgütler yapmaz. Devrim, onun öznesi olan kitleler de dahil herkesi şaşırtır. Nitekim 1917 Şubat'ında kadınlar, erkekler, işçiler, köylüler, askerler (ki onlar da netice itibarıyla işçi ya da köylüdürler), yaptıklarının muhtemel sonuçlarına dair bir fikir sahibi değillerdi. 23 Şubat 'Dünya Kadınlar Günü'nde kadınlar, toplantı, konuşmalar, bildiri dağıtma gibi sıradan eylemler için sokağa çıkmışlardı ve yaptıklarının bir devrimin habercisi, başlatıcısı olduğu akıllarından bile geçmiyordu... Esasen devrimin öznesi olan halk kitleleri, süreci başlattıklarında, ellerinde bir hareket planı, bir program, ondan sonrasına dair bir 'yol haritasına' sahip değillerdir... Ayağa kalan kitleler, monarşiye ve savaşa karşıydılar, ekmek ve toprak istiyorlardı... O sıralar muhalif/sol/sosyalist/devrimci örgütler, devrim için henüz koşulların oluşmadığını düşünüyorlardı. Devrim patladığında da nal topladılar. Olup bitenlere şaşkınlıkla bakakaldılar...

Rus Devrimi sadece XX. yüzyılın değil, 'modern zamanların' da en önemli tarihsel,

toplumsal, sosyal, politik olaylarından biriydi. Aynı 'Büyük Fransız İhtilali', Paris Komünü, XX. yüzyılın iki emperyalist savaşı gibi, şeylerin seyrini derinden ve kalıcı bir şekilde değiştirmişti. Fakat, nüanse edilmesi gereken bir şey var. Asıl devrim Şubat'ta oldu ve devrim monarşiye çökertti. Şubat ayıyla Ekim arasındaki 8 ayda Bolşevik Parti gücünü, etkinliğini ve kitle tabanını büyüttü ve iktidarı ele geçirmeyi başardı. Elbette Lenin ve Troçki gibi iki cüretkâr şahsiyet olmasaydı, devletin ele geçirilmesi mümkün olmayabilirdi ve tabii ondan sonrasının nasıl bir yol izleyeceği belirsizliğini korumaya devam ederdi... Dolayısıyla iktidarın Bolşevik Parti tarafından ele geçirilmesi, 'tarihte bireyin rolüne' dair tartışmayı angaje eden bir husustur. Tabii bunu söylerken, Ekim'de iktidarın ele geçirilmesi olayının bir 'hükümet darbesi' olduğunu ima ediyor değilim... Bolşevik Parti önemli bir kitle desteğine sahipti.

Retoriğe rağmen, devrim sosyalizme yönelmekten, sınıfsız-sınırsız-sömürsüz, ücretli köleliğin olmadığı bir rotada ilerlemekten, komünizme giden yolu aralamaktan çok, bir "kalkınmacılıktı"... Amaç "farklı bir şey yapmak" değil, kapitalist/emperyalist *Batı'yı yakalayıp geçmekti*... Devrim olduğunda Rusya, Batı'nın bir yarı-sömürgesi durumundaydı. Bolşevikler en iyi koşullarda anti-kolonyalist ve kalkınmacıydılar. Üretim araçlarının devletleştirilmesi, sosyalizme, komünizme giden yolu aralamak için yeterli olmazdı. Yapılması gereken, devletleştirmek değil, sosyalleştirmek olmalıydı. Devletleştirme ve bürokratik planlama Batı'yı başka araçlarla taklit etmenin ötesine geçemezdi ve geçemedi. Elbette kalkınma bahsinde önemli başarılar sağlanmıştı. Nitekim, devrimden iki on yıl sonra Sovyetler Birliği ekonomide, bilim ve teknolojiye, militer planda çok büyük gelişme kaydetmiş ve dünyanın iki büyük gücünden biri haline gelmişti. Bu birikim, ikinci emperyalist savaşta faşizmin yenilmesinde önemli rol oynamıştı... Fakat kurulduğu zamandan çöküşüne kadar Sovyetik yönetim, üretim araçlarının üretimiyle, tüketim araçlarının üretimi arasındaki dengeyi kurmakta başarısız oldu... Devrimden kısa bir süre sonra devrimin yaratıcısı, öznesi olan Sovyetler'in (konseylerin) içi boşaldı ve baskı rejimi yerleşti. Kaldı ki kelimenin gerçek anlamında

demokrasinin ihmal edilmesi, sosyalizme elveda demeye geliyordu... Batı'yı yakalayıp aşma perspektifi, kapitalizmin yeniden ihya edilmesiyle sonuçlanabilirdi ve öyle oldu...

Sovyet sistemi, kurulduğundan çöküşüne kadar geçen yaklaşık 70 yılda, dünyanın ezilen ve sömürülen geniş kitlelerinin gözünde, önemli bir umut ve moral kaynağıydı ama Sovyetler Birliği hiçbir zaman kelimenin gerçek anlamında *enternasyonalist* olamadı. Dünya devrimi için oluşturulan III. Enternasyonal, dünya devriminin değil, Sovyet diplomasisinin, Sovyet devletinin çıkarlarının, sözde "*sosyalizmin anavatanını*" koruyup yataşmanın bir aracıydı sadece. Dolayısıyla dünya halklarının gözündeki Sovyetler Birliği'yle, gerçekte var olan reel Sovyetler Birliği arasında bariz bir uyumsuzluk vardı...

EKİM DEVRİMİ'NİN 21. YÜZYIL İÇİN ANLAMI NEDİR?

Ekim Devrimi'nin 21. yüzyıl için anlamına gelecek olursak; Sanayi Devrimi'yle bir de işçi sınıfı ortaya çıktı. Sınıfın çalışma ve yaşam koşulları kötüleşmeye devam etti. XIX. yüzyılın ortalarına doğru işçi hareketi radikalleşti ve kapitalizmi aşma düşüncesi ve eylemliliği olgunlaştı. *Komünist Parti Manifestosu*'nun (1848) yayınlanması, Birinci Enternasyonal olarak da bilinen "Uluslararası İşçi Derneği"nin (AIT) kurulması (1864) (Aslında o sıralar 'uluslararası' Avrupa'yı kapsıyordu sadece) ve ilk kapitalizmi aşma girişimi olan çok kısa ömürlü Paris Komünü (1871), işçi sınıfının radikalleşmesinin ve örgütlü bir güce dönüşmesinin aşamalarıydı. Fakat bir sorun vardı: Kapitalizm henüz genişlemesini sürdürüyordu. Bu durum muhtemel bir sosyalist devrimin yaşamasına izin verir miydi? Nitekim, K. Marx, F. Engels'e yazdığı 8 Ekim 1858 tarihli mektupta, Batı Avrupa'da devrimin *her an mümkün* olduğundan ama kapitalizmin yayılmasını, genişlemesini sürdürdüğü koşullarda bir sosyalist devrimin boğulması olasılığından söz ediyordu.

Kapitalizm biri yatay (coğrafi), diğeri dikey (yoğunlaşma anlamında) genişleme ve yayılma dinamiğine sahiptir. XX. yüzyılın başında yatay genişlemenin sınırına ulaşılmış gibiydi. Nitekim dünyanın % 84,4'ü bir kaç sömürgeci/emperyalist ülkenin doğrudan ve/veya yarı-sömürgesi (semi-colonie) statüsü-

ne indirgenmiş durumdaydı... Elbette dikey gelişme olanakları hala mevcuttu ama bu durum sosyalist bir devrimin imkân dâhilinde olduğu demeye geliyordu. Rus Devrimi böyle bir savaşlar ve krizler ortamında zuhur etti... Fakat yukarıda da söylediğim gibi, devrim süratle rotasından saptı ve bürokratik bir baskı rejimine dönüştü.

Aradan yüz yıl geçmişken ve kapitalizm dikey (yoğunlaşma) gelişmesinin de sınırına gelip dayanmışken, artık komünizme giden yolu aralayacak bir sosyalist devrimin nesnel koşulları kesinlikle oluşmuş bulunuyor. Paris Komünü ve Rus Devrimi'nden sonra şimdi tüm dünyayı saracak bir devrim yeniden ve daha güçlü bir şekilde gündeme gelebilir. Bugünkü bilinç ve örgütlülük zaafı süratle aşılabılır. Zira, sistem artık çözdüğünden daha çok sorun yaratmadan ve var olan sorunları da azdırmadan yol alamaz durumda... Sadece sosyal mahiyette sorunlar da üretmiyor, ekolojik yıkım da almış başını gidiyor. Artık kriz kavramı kapitalizmin içinde bulunduğu durumu tanımlamak için yeterli değil. Zira 'kriz' normal durumdan bir sapma demeye gelse de "normale dönüşü" de ima eder. Kapitalist dünya sisteminin içinde bulunduğu durum "bir nihai kriz" veya "çöküş" durumuna denk geliyor... Sistem bir krizler sarmalına hapis olmuş durumda ve üstelik bunların her biri de diğerlerini azdırıyor. Başka türlü söylersek, insanlık ve uygarlık kritik bir kavşağa gelip dayanmış bulunuyor. Bu, sürece bilinçli müdahalenin vazgeçilmez olduğu demeye gelir ama söz konusu olan sadece bir imkân veya olasılıktır... Çöküşü yönetmek, aracın rotasını insanlığı ve uygarlığı kurtarıp-düzlüğe çıkaracak bir rotaya sokmak da, çöküşün altında kalmak da mümkün... Vahşet mi? Sosyalizm mi? İşte kritik soru bu.

Sovyet Devrimi XXI. yüzyıl devrimleri için sayısız dersler çıkarılacak bir deney. Bu sefer başarmak neden mümkün olmasın?

100 YIL ÖNCE RUSYA'DA NE OLDU YA DA EKİM DEVRİMİ'NİN İNSANLIK TARİHİ İÇİNDEKİ YERİ NEDİR?

IŞIK ERGÜDEN

Sözlü ve yazılı tarihin bilinen kaynaklarıyla bütün insanlık tarihine geriye dönüp bakıldığında kayda değer anların,

dönemlerin son derece azlığı insanın evrendeki yapabilirliklerine ışık tutarken, bütün bu an'lar arasında Ekim Devrimi'nin yeri elbette unutulmaz. Öncelikle, yine insanlık tarihine, bu kez düşüncenin tarihine gönderme yapacak olursak, insanın öngördüğü en özlü hayallerden birinin, eşitliği ve özgürlüğü önüne koyan komünizmin zamansal ve mekânsal bakımdan bu denli geniş bir alanda ve bu denli uzun bir süre -somutlaşmış diyemesek de- deneyimlenmiş olması, sadece o zaman ve mekânda yaşayanlarla sınırlı kalmayan kapsamda zengin bir teori ve pratik laboratuvarına dönüşmüş olması son derece önemlidir. Devrim, isyan ya da kaos anlarının kişilere, gruplara özne olma ihtimali sunduğu dikkate alınırsa, Ekim Devrimi'ni de, hayatın her alanındaki, gündelik yaşamdan sanata, siyasetten iktisada dek her alandaki öncü fikir ve pratiklerin çatıştığı, kimi zaman sentezlendiği, kimi zaman -çoğu zaman- bastırıldığı ve ezildiği, yeni kuruluşa feda edilip asimile edildiği, ama her koşulda filizlendiği, insanlığa gecikerek de olsa sesini duyurabildiği, dar çevrelerde de kalsa yaşandığı bir pota olarak görmek gerekir. Bu potanın olabilirliklerinin de içinde bulunduğu koşullarla, etkin güçlerin kapasitesiyle, ilişki ve çelişkileriyle sınırlı olduğunu da unutmuyarak, bütün söylemlerin, ardından kurulan devlet ve iktidar yapılarının niteliğinin (o koşullarda yaşasaydık muhtemelen zindan ya da mezarlık arasında gidip gelecek olmamızın) ötesinde, ender rastlanır bir filizlenme, çelişki ve çatışma ortamının canlılığı ve zenginliği, düşünsel, sanatsal, deneyimsel yaşantıların çeşitliliği ve çoğulluğu, kısacası insanlığa bambaşka ihtimallerin kapısını açan -ve kapayan- Ekim Devrimi "durum"u, insanlığın bütün ışıltılı halleri gibi umudu ve umudun yitimini aynı anda barındıran ender an'lardan biri olarak tarihteki yerini almış olmalıdır. Dolayısıyla böyle bir devrim ne egemen söyleminin diline hapsedilebilir ne de sonradan edindiği (ya da baştan beri içinde barındırdığı) şekillenmenin katılığıyla mahkûm edilebilir; onu iktidarı ele geçirenlerden bütün muhaliflerine, tek tek her bir sese dek bütün bileşenlerinin, bütün eyleycilerinin toplamı olarak görmek, bu toplamın içindeki her sese kulak vermek, hayata ve dünyaya dair ütopyamıza her daim katkıda bulunacaktır.

“İşçi, köylü ve asker sovyetleri”, “proletarya diktatörlüğü”, “işçi demokrasisi”, “NEP”, “savaş komünizmi”, “tek ülkede sosyalizm”, “dünya devrimi”, “proletkült”, “Makho”, “Kronştad”, “bürokratik sosyalizm”, “kızıl ordu”, “revizyonizm”, “sosyal-emperyalizm”, “kolhoz”, “solhoz”, “gulak”, “bilim akademileri”, “diyalek-mat”, “moskova duruşmaları”, “stalingrad savunması”, “komintern”, “barış içinde bir arada yaşama”, “soğuk savaş”, “pe-restroyka”, “glasnost” gibi kavram ve terimlerle, Lenin, Stalin ve Troçki başta olmak üzere, siyasal ve toplumsal tarihte yer etmiş şahsiyetleriyle, toplumsal ve cinsel işbölümünün sorgulanmasından sanattaki fütürist-formalist eğilimlerden bütün insanlığı kucaklayacak bir kurtuluş söylemine, oradan da, devasa, kültürel iktidar aygıtlarının geleneksel söylem ve ideolojik dogmatizmle insanı ezişine uzanan süreç, bütün bu çelişik ve çatışık evrimin ve gelişimin ardında, asıl sorunun bütünsel kurtuluş tahayyülleri ile iktidar mekanizmaları arasındaki ilişkilerde gelip düğümlendiğini göstermesi, bu mekanizmalarla kökten hesaplaşma ihtimalleri oluşturulmadığı sürece, söylemlere rağmen oluşan düzenin niteliğinin, toplumsal dönüşüm projelerinin olmazsa olmaz kilit kavramı olan iktidar ve tek’liğe, birey eksenli düşünmeye açacağı ya da kapatacağı yer açısından da temel önemdedir.

EKİM DEVRİMİ’NİN 21. YÜZYIL İÇİN ANLAMI NEDİR?

Tarihsel bir olayın koşulluluğu, tarihe bakarken zorunluluktan ziyade olumsuzluk aramamızı dışlamaz; tersine bunu içerir: belirleyen güçler, ilişki ve çelişkiler, çatışma ve bağlamlar içinde, nedensellikten kopabilen bir olumsuzluk onun öyle’liğini belirlemiş, dolayısıyla sonraki tarihe düşecek izi nitelemiş olabilir. Bu açıdan, olmuş olanı bir mutlaklık, zorunluluk gözüyle göremeyeceğimiz gibi, “neden başka türlü olmadı?” diye ağıt yaktığımızı da, olup bitene övgüler düzmemizi de gerektirmez. Buradan bakıldığında, Ekim Devrimi gibi kendi çağına ve günümüze iz düşürmüş bir olayı koşulluluğu ve olumsuzluğu içinde değerlendirmek, onu mutlaklıktan, dogmadan çıkarıp bütün devingenliği içinde, oluş halinde, yer alan tüm öznelerin fiili ve potansiyel edimleriyle kavramanın da kapısını açar. Tarih bize koşulluluğun ve olumsuzluğun tekil ve tekrarlanamaz sonucunu göster-

rir; çoklu failerin pratiğinin ve praksisinin potası olmuş Ekim Devrimi’nin biricikliği de buradan kaynaklanır. Ekim Devrimi bir daha olmamıştır ve olmayacaktır, ama Ekim Devrimi’nin potası hâlâ kaynamaktadır: Sermayenin insan ve doğa üzerindeki egemenliğini ve tahakkümünü kurmuş kapitalizmin (maddi ve manevi anlamda) insanlığın ve doğanın sonundan başka bir vadinin kalmadığının açık seçik görüldüğü 21. yüzyılın bu ilk çeyreğinde Ekim Devrimi hâlâ bir vaattir, çünkü taşıdığını iddia ettiği düşünsel dokusuyla olduğu kadar bastırma iddiasında bulunduğu ya da kendi coğrafyasında bastırdığı muhalif dokularla da -bütün olarak- insanlığa insanlık tarihinin yarattığı en güzel idealleri, özgürlük ve eşitlik vaat eden komünizmi ve anarşizmi yeniden gündeme taşımamızda başat bir deneyim olarak, zengin bir “ne yapmalı?” ya da “ne yapmamalı?” pratiği olarak, hatalarını ve sevaplarını Marx’ta, Marksizmde ya da Lenin veya Stalin’de, veyahut hepsinde birden aramanın, hatta bambaşka tarihsel, düşünsel kaynaklarla da değerlendirmenin yapılabilmesi için tekrar tekrar başvurulacak bir literatür olarak gündemini korumaktadır. Hakkında hâlâ yeni yayınların yapıldığı, yeni hakikatlerin, tarihsel bilgi ve arşivlerin ortaya çıktığı yüz yıllık bir olguya dair hiçbir şey söylenmemiş ya da farklı bir şey söylenebilir miş gibi konuşmak yerine, bu tarihe sadece o dönemin egemen söylemlerinden bakmanın sakıncalarına işaret etmekle, ortaya çıkan ve çıkacak bütün olgulara açık bir bilinçle yaklaşmanın önemine vurgu yapmakla yetinmek daha önemli olabilir. Diğer yandan, her türden mülkiyet karşısındaki tavır kadar, iktidar ve devlet (aydınlar, parti, propaganda, devletin ideolojik, kültürel, sanatsal, eğitsel aygıtları...) karşısındaki tavrın da önem taşıdığı; keza, dünya nüfusunun iyice arttığı ve mega yapıların hayatın her alanında baskın geldiği günümüz koşullarında, tek bir toplumsal yapıyla bile sınırlı kalındığında makro çözümler üretmenin totaliter ve baskıcı karakteri -hatta imkânsızlığı- dikkate alındığında, mikro düzeydeki toplumsal örgütlenmelerin öne çıkarılması, sınıf kavramının içindeki birey kavramının başatlığını koruyabilmek, sadece üretim ilişkilerindeki değişimle yetinmeyecek bütün olarak üretimin ve tüm toplumsal kurumların niteliğini de sorgulamak, evrenin ekolojik dengelerine saygılı toplumsal yapıları

öne çıkarabilmek, keza topluluk içi farklılıkları da bir arada yaşayabilecek şekilde kur- gulayıp, bütün bunları evrensel bir enternasyonizm içinde var kılabilmek günümüzde hayati önem taşımaktadır.

Sermayeyi, kârı ve insan ile doğa üzerindeki sömürüyü esas alan kapitalizme karşıtlık ile maddi ve sembolik şiddetin tekeli- ni elinde bulunduran devletin her türden örgütlenmesine, ideolojik ve kültürel aygıtlarına ve hiyerarşik temeline karşıtlık esasında, her türden “hayali” ya da gerçek cemaat aidiyetlerini bütün evreni (hayvanları, bitkileri ve insanıyla birlikte) içeren anti-türcü, eşitlikçi ve özgür bir enternasyonel esasında gezegen- sel temelde ele alarak “farklılık ama aynılık” temelinde düşünmek zorunda olan insanlığın bu 21. yüzyılda neolitik devrim kadar büyük ikinci bir devrime ihtiyacı vardır ve komünizm, anarko-komünizm henüz yaşanmamış olandır, bunlar ya insanlığın geleceğidir ya da evren gelecekte insansız kalacaktır. “Üretim-tüketim-gösteri-seyir-reklam-medya-bilişim teknolojileri” toplumunun, kısacası esasen erkeklere dayalı ve bu davranış kalıplarını benimsemiş her yaş ve cinsiyetten kişi ve yapıların taşıyıp yeniden-ürettiği “yetişkinlik ideolojisi”nin (ilkel denen toplumların inisiyasyon ritüellerinden -sosyalizm adına yaşanmış toplumsal deneyimler de dahil olmak üzere- günümüz toplumunun “askerliğini yapmış, işinde gücünde ve aile kurmuş” erkek ve kadınlarına dek bütün toplumsal yapıların esasını oluşturmuş, dolayısıyla hiyerarşik ve tahakkümcü ilişkileri kuşaktan kuşağa aktarmaktan başka bir işlevi olmamış “yetişkinlik ideolojisi”nin) toplumsal, kültürel, siyasal ve ideolojik stereotiplerine, bu sömürü, baskı, şiddet, hız, görüntü ve gürültü çağına itiraz eden her kesimden insanla birlikte yeniden yaratılacak ve sürdürülecek bir mücadelenin -geçmişteki bir Fransız hareketinin ve dergisinin adıyla- “ya sosyalizm ya barbarlık” ikileminde kapitalizmin yıllardır yaşattığı “barbarlık” karşısında “ya komünizm ya da insanın sonu” ikilemiyle karşı karşıya olduğumuz bir dönem ve ortamda Ekim Devrimi üzerinde yeniden düşünülecek ender insan deneyimlerinden biri olmaya devam etmektedir.

Kapitalizm gerçek ve simgesel bütün anlamlarda doğanın ve insanın katili olduğunu

kanıtlamışken, kuruluşu aşamasında çeşitli düşünür ve filozofların öne sürdüğü her itiraz gerçek olmuş, dünyanın tüm kaynakları talan edilip yüz kadar kişi ve şirketin elinde bütün servet birikir ve insanlığın geri kalanına tam bir sefalet ve yoksulluk uygun görülürken, demokrasi adı altında kurulan bütün rejimler baskı ve tahakkümden, aldatmacadan başka bir sonuca varamamışken, Aydınlanma ve Modernite değerlerinin kapitalizm tarafından taşınamayacağı ortaya çıkmışken, doğadaki bütün canlı ve cansız varlıklar kâr adına talan ve imha edilirken, insanlığa (ve diğer canlılara) aklıktan, savaş ve katliamlardan, yersiz yurtsuzluktan başka bir şey kalmamışken, Ekim Devrimi, tarihte iz bırakmış toplumsal olayların hemen hemen hepsi gibi biricik, tekrarlanamaz ve -en önemlisi de- aşılması gereken bir deneyim olarak geçmişte değil, gelecekte durmaktadır.

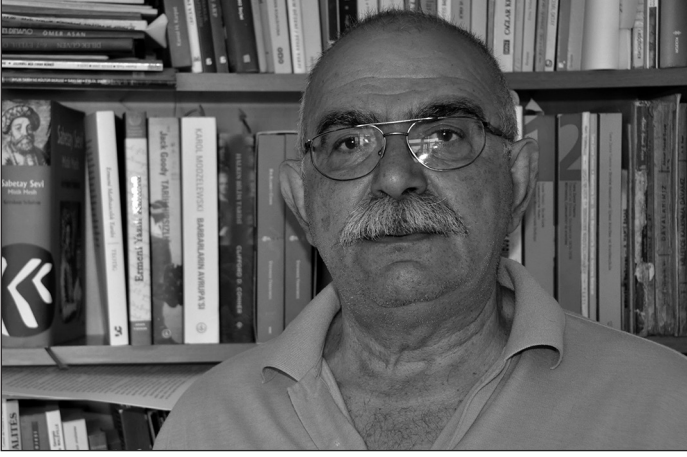
100 YIL ÖNCE RUSYA'DA NE OLDU YA DA EKİM DEVRİMİ'NİN İNSANLIK TARİHİ İÇİNDEKİ YERİ NEDİR?

MASİS KÜRKÜĞİL

İnsanlık Tarihi açısından İhtilal-i Kebir'den, sosyalist tarih açısından Paris Komünü'nden sonraki ve bugüne kadar- ki en büyük olay şüphesiz Rus devrimidir. Ardından gelen Nazizm ile birlikte, hiç tartışmasız geleceğimiz açısından tartışılması, üzerinde çalışılması gereken “Ya Sosyalizm Ya Barbarlık” ikileminin önde gelen deneyimi; artık ardında “sözde sosyalist” bir devlet de olmadığı halde meşruiyeti ve geniş kitleler için yarattığı umut çok daha derinlemesine irdelenebilir.

Birinci Dünya Savaşı gibi bir felaketin sonlanmasında Ekim Devrimi'nin oynadığı rolü de mutlaka hatırlatmak gerekir. “İnsanlık” hiç değilse bu bapta Ekim Devrimini inkar edemez.

Ancak Ekim'i Ekim'le, hele hele Dünyayı Sarsan On gün ile veya Şubat'tan Ekime sınırlamak deneyimin sakatlanmasına yol açar. Devrimi kitleler yaptığına göre hiç değilse 1905 Devriminden başlayarak süreci irdelenmeye başlamak ve Ekim sonrasını da artık Ekim'in ideallerinden kesinlikle uzaklaşıl- 1922-24'e (bazılarına göre 1920) kadar uzatmak gerekecek.

Masis
KÜRKÇÜGİL

Ekim'i metinlerden, polemiklerden izlemek yerine Troçki'nin Rus Devriminin Tarihi'nde ve yakın zamanlarda yayımlanan Rabinoviç'in kitaplarında olduğu gibi geniş kitlelerin haleti ruhiyesindeki değişimlerle birlikte ele almak; insanlık tarihi açısından benzersiz yeni durumların belirlediği bir dönemde önceden çizilmiş rotaların veya yazılmış reçetelerin değil gelgitlerle birlikte Lenin'in şahsında billurlaşan bir stratejik ufukla birlikte ne tür taktiklerin uygulandığına bakmak gerekir.

Öte yandan Lenin'in başından itibaren Rus Devrimini eli kulağında bir Avrupa devriminin parçası olarak gördüğünü gözden ırak tutmadan, asla "yerli ve milli" olmayan bu devrimin Şubat'tan farklı olarak neredeyse kansız ve barışçıl gerçekleştiği gerçeğini de düzen partilerinin ve diğer sol partilerin geniş kitlelerin taleplerine ve cevap vermekteki acizlikleri karşısında, Bolşeviklerin savaşa karşı tutarlı duruşlarının, işçi, asker ve köylü kitlelerinin taleplerinin sözcüsü konuma gelmelerinin, yani kitlelerle bütünleşmelerinin devrim treninin kaçırılmamasındaki rolünü yeniden incelemek gerekir.

Sovyetlerdeki gelişmeler başlı başına bir değerlendirmeye tabi tutulmalı (Oscar Anweiler'in Rusya'da Sovyetleri). Bolşeviklerin keskin devrimciler oldukları için öne çıktıklarını sananlar aslında daha 1912'de iki büyük kentte, Petersburg ve Moskova'da bütün büyük sendikaların Bolşeviklerin nüfuzu altında olduğunu ve Şubattan Ekime de üye sayısının örneğin Petersburg'de 2 binden 32 bine çıktığı hatırlanmalı. Ekim için kimileri darbe deyip meşruiyetini zedelemeye niyetlense de darbe yapılacak herhangi bir gücün

bulunmadığı bir başka tabirle devrilecek bir gücün olmadığı kesindir. Meşruiyet cepheden, sokaktan, kırdan Ekim'e sunulmuştu bile. Üzerinde durulması gereken önemli hususlardan biri Bolşevik Partisinin de Şubattan başlayarak ("Uzaktan Mektuplar" ve bilahare "Nisan Tezleri") kendi içinde yürüttüğü tartışmalar ve yeniden yapılanma yeniden değerlendirilmelidir. Bir hatırlatma: Lenin'in Uzaktan Mektupları (beş tanedir) neden parti yönetimi tarafından yayımlanmadı ve ancak sonuncusu o da Lenin Petrograd'a indiğinde yayımlandı? Şubat devrimi patladığında Bolşeviklerin konumu neydi? Sorularına cevap aramadan devrimin Bolşevikler içinde öyle sınıldığı tereyağından kıl çeker gibi yapıldığı anlaşılır.

Öte yandan devrim sürecinde farklı sosyal kesimlerden de Bolşeviklerle bir kaynaşma gerçekleşirken, akabinde Bolşevik partisinde önceki dönemlerden farklı olarak sınanmış ve belli bir formasyona sahip militanlar yerine Çarlık döneminde yer almayan ve hatta devrim sonrasında partiye katılanlar ve de iç savaş sonrasında partiye katılanların yarattığı yeni yapıyı da hesaba katmak gerekecek. Özetle Ekim Devrimi'nin bir an olarak değil hiç değilse belli evreler olarak ele almak kaçınılmazdır.

EKİM DEVRİMİ'NİN 21. YÜZYIL İÇİN ANLAMI NEDİR?

Lenin'in Şubat'tan çok kısa bir süre önce bir devrim beklentisi içinde olmadığı ve hatta bu ihtimalin hayli uzak gördüğü biliniyor. Kendisinin daha sonra Sol Komünizm kitabında belirttiği devrimin koşullarının nasıl hızla oluştuğu ve kitlelerin tarihe nasıl dörtlüye girdiklerini irdelerken kitle dinamizminin sönmülenmesindeki nesnel koşulları elbette es geçmeden bu dinamizmi canlı kılabilecek siyasal araçların neden üretilmediği üzerinde hassasiyetle durmak gerekir. Yine Lenin'in son yazıları bir reçete vermesi açısından değilse de karşı karşıya kalınan sorunların vahametini belirtmesi açısından dikkatle gözden geçirilmelidir. Nedense vasiyetname denen aslında siyasal sistemde bir dizi değişiklik için kongreye hazırlık notları olan yazılar es geçilmektedir. Oysa devrimin kaderi açısından hayati önemdeki bu notlar olmadan bir bilanço çıkartmak imkânsızdır.